

Paulo Freire 100 Yaşında¹

Peter McLaren

Çeviri: Nurcan Korkmaz

Brezilyalı filozof Paulo Freire'nin doğumunun yüzüncü yıldönümü. Tüm dünyada şaheseri *Ezilenlerin Pedagojisi* ile tanınan Freire'nin çalışmaları, dünyanın dört bir yanında yoksulluk çeken topluluklarda çalışan öğretmenler ve adaletsiz bir dünyada adalet duygusu arayan herkes için yol gösterici olmaya devam ediyor.

“Yoksullara yemek verdiğimde bana bir aziz diyorlar. Fakirlerin neden yiyeceği yok diye sorduğumda bana komünist diyorlar.”

Eleştirel düşünen her eğitimci, öğretiminde -ya ezilenlerin alt-üst olmuş dünyasına bir bakış açısı kazanmak için ya da öğretimi toplumun güç ve ayrıcalık asimetrisini devirmenin bir yolu olarak görmelerine yol açan ilham kaynağı olarak- bir noktada Freire'i kullanmıştır. Freire'nin köylüleri güçlendirmeye yönelik okuryazarlık programları artık dünyanın dört bir yanındaki ülkelerde kullanılıyor ve *Ezilenlerin Pedagojisi* şu anda eğitim alanında en çok alıntı yapılan birinci, sosyal bilimlerde ise üçüncü çalışma.

Freire'nin şöhreti onu anavatanı Brezilya'da hem hedef hem de peygamber haline getirmiştir. Günümüzde, Movimento Brasil Livre ve Revoltados Online gibi aşırı sağcı gruplar tarafından seçiliyor ve başkan Jair Bolsonaro, Freire'nin Brezilya eğitim sistemindeki Marksist beyin yıkama komplosunun arkasındaki kişi olduğunu iddia ediyor.

Aslında Bolsonaro'nun Freire'nin hatırasını yok etme girişimleri, ABD Cumhuriyetçilerinin eleştirel ırk teorisyenlerine ve Marksist eğitimcilere yönelik saldırılarını hatırlatıyor. Bolsonaro ve sağcı hareket Escola sem Partido Bolsonaro ve sağcı hareket EscolaseM Partido öğrencileri, özellikle sol eğilimli fikirleri savunduklarından veya daha da kötüsü, Freire'den ilham alan siyasi veya toplumsal görüşleri desteklediklerinden şüphelendikleri öğretmenleri ders esnasında kayıt etmeye teşvik etmektedir. Bolsonaro'nun partisinden bir federal milletvekili, Freire'nin “Brezilya eğitiminin hamisi” onursal unvanını kaldırmak için bir yasa tasarısı bile sundu.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki muhafazakarlar bile, Freire'yi kötüleyen sürüye katıldılar. The Economist'in son sayısı “İlliberal Soldan Tehdit”, kurnazca Freire'nin pedagojisini Mao'nun Kültür Devrimi ruhu içinde yazılmış olarak tanımlayan “uyanık kültüre” adanmış bir makaleye yer verdi. Makalenin kanıtını *Ezilenlerin Pedagojisi*'nin tek bir dipnotundan çıkardığını veya daha da önemlisi Freire'nin çalışmasının kitlelerle dayanışmaya dayandığını ve Kültür Devrimi'nin bir parçası haline gelen şiddete karşı durduğunu boşverin gitsin.

O halde, Bolsonaro ve The Economist neden Freire'yi hedef alsın? Fikirlerinde bu kadar tehdit edici buldukları şey nedir?

Devrimci Bir Eğitimcinin Hayatı

Paulo Freire, 1930'ların küresel Büyük Buhranı sırasında Kuzeydoğu Brezilya'da Recife eyaletinde büyüdü. Gençliğinde gölgesinde oturduğu mango ağacının dallarından harfler yaparak okumayı öğrendi. Genç yaştaki açlık ve yoksulluk deneyimi, Freire'nin sonunda sınıf arkadaşlarından dört sınıf geride kalmasına neden oldu ve babasının 1933'te ölümü işleri daha da kötüleştirdi. Buna rağmen, Freire sonunda eğitimini bitirebildi, üniversiteden mezun oldu, 1959'da Recife Üniversitesi'nden doktora derecesi aldı ve (hiç avukatlık yapmamasına rağmen) hukuk barosuna kabul edildi.

Meslek hayatına 26 yaşında Oswaldo Cruz Ortaokulunda Portekizce öğretmeni olarak başladı. 1946'da Pernambuco eyaletindeki işçilere ve ailelerine sağlık, barınma, eğitim ve eğlence hizmetleri sağlamak için oluşturulan bir işveren kurumu olan Sosyal Hizmetler Eğitim ve Kültür Departmanına müdür olarak atandı. 1961'de Recife Üniversitesi Kültürel Genişleme Bölümünün müdürü oldu ve 1962'de kitlesel okumaz-yazmazlıkla başa çıkmayı amaçlayan tarihsel önemi olan bir eğitim projesinde yer aldı.

Freire'nin 1962'de Recife'deki okuryazarlık projesi, özellikle halk geleneklerini kullanması ve bilginin kolektif inşasına verdiği önem nedeniyle ona uluslararası tanınırlık kazandı. Freire, "kültür çemberleri" dediği şeyi yaratmaya orada başladı – bu onun "okuma-yazma sınıfları"na tercih ettiği bir terimdir, çünkü "okuryazarlık" ve "okumaz-yazmazlık", okuma ve yazmanın zaten işçilerin toplumsal dünyalarının ayrılmaz bir parçası olduğunu varsayıyordu.

Böyle bir kültür çemberinde 300 şeker kamışı hasatçısı 45 gün gibi şaşırtıcı bir sürede okumayı ve yazmayı öğrendi. Kolayca anlaşılacağı üzere Freire'nin başarısından etkilenen Başkan João Goulart liderliğindeki Brezilya hükümeti, ideal olarak beş milyon yetişkin öğrenciye ulaşacak ve onlara iki yıllık bir süre içinde okumayı öğretecek 2000 Freireci kültür çemberi kurma planı hazırladı.

Bu gerçekleşmedi. Bunun yerine, 1964'te sağcı bir askeri darbe Goulart'ın demokratik olarak seçilmiş hükümetini devirdi. Freire komünizmi yaymakla suçlandı, sorguya çekildi ve tutuklandı. Askeri hükümet tarafından yetmiş gün hapsedildi ve ulusal okuryazarlık kampanyasındaki önemli konumunun suikasta yol açabileceği korkusuyla sürgüne gitti. Gerçekten de Brezilya ordusu, Brezilya'yı bir "Bolşevik ülke" haline getirmeye çalışmakla suçladığı Freire'yi "uluslararası bir yıkıcı" ve "İsa'ya ve Brezilya halkına karşı bir hain" olarak nitelendirdi.

Freire'nin 16 yıllık sürgünü hem çalkantılı hem de üretkendi: Bolivya'da kısa bir süre kaldıktan sonra, Hıristiyan Demokratik Tarım Reformu

Freire'nin 1962'de Recife'deki okuryazarlık projesi, özellikle halk geleneklerini kullanması ve bilginin kolektif inşasına verdiği önem nedeniyle ona uluslararası tanınırlık kazandı. Freire, "kültür çemberleri" dediği şeyi yaratmaya orada başladı – bu onun "okuma-yazma sınıfları"na tercih ettiği bir terimdir, çünkü "okuryazarlık" ve "okumaz-yazmazlık", okuma ve yazmanın zaten işçilerin toplumsal dünyalarının ayrılmaz bir parçası olduğunu varsayıyordu.

Hareketi'ne katıldığı Şili'de beş yıl geçirdi ve Tarım Reformu Araştırma ve Eğitim Enstitüsü'nde UNESCO danışmanı olarak çalıştı. 1969'da Harvard Üniversitesi'nin Kalkınma ve Toplumsal Değişim Araştırmaları Merkezi'nde misafir öğretim üyesi olarak ders verdi, ancak ertesi yıl İsviçre'nin Cenevre kentine taşındı.

Orada, Tanzania ve Gine-Bissau için ülkelerinin yeniden Afrikalılaştırılmasına odaklanan okuma yazma programları geliştirdiği Dünya Kiliseler Konseyi Eğitim Ofisi'nde danışman olarak görev yaptı. Ayrıca Gine-Bissau ve Mozambik gibi devrim sonrası eski Portekiz kolonilerinde okuma yazma programlarının geliştirilmesinde yer aldı ve Peru ve Nikaragua hükümetlerine kendi okuryazarlık kampanyalarında yardım etti. Ayrıca Gine-Bissau ve Mozambik gibi devrim sonrası eski Portekiz kolonilerinde okuma yazma programlarının geliştirilmesinde yer aldı; Peru ve Nikaragua hükümetlerine kendi okuryazarlık kampanyalarında yardım etti.

Freire nihayet 1980'de Pontificia Universidade Catolica de São Paulo ve Universidade de Campinas'ta öğretmenlik yapmak üzere Brezilya'ya döndü. 1980'den 1986'ya kadar Sao Paulo'daki İşçi Partisi (PT) için yetişkin okuryazarlık projesinin danışmanlığını yaptı. Freire, 1989'dan 1992'ye kadar kısa bir süre Sao Paulo Eğitim Bakanı olarak çalıştı ve o şehrin halkı için radikal okuryazarlık reformu gündemini sürdürdü.

Küresel Okuryazarlık Kampanyaları

Sürgünde geçirdiği süre boyunca Freire, kısa süre sonra klasikleşecek şeyleri yazmıştı: *Ezilenlerin Pedagojisi*, *Özgürlük için Kültürel Eylem* ve *Süreç İçinde Pedagoji: Gine-Bissau'ya Mektuplar*.

Freire'nin çalışması daha sonra Kuzey Amerika ve Avrupa'daki eğitimciler, filozoflar ve politik aktivistler tarafından ele alınacaktı, ancak temelde Küresel Güney'de yaygın hale geldi: temel topluluklarda, kentlerin varoşlarında, gecekondu ve kenar mahallelerde - etkilediği ve etkilendiği yerlerde- ve Güney Afrika'daki Apartheid karşıtı çabalardan Brezilya'daki Topraksız İşçi Hareketi'ne (MST) kadar sayısız toplumsal hareket içinde...

Freire, kendi öğretilerinin belirgin bir şekilde Brezilya bağlamında ortaya çıktığını gördüğü için eğitimcileri her zaman çalışmalarını çeşitli ulusal sınırların ötesine "nakletmek" yerine yeniden icat etmeye teşvik etti. Diğer ülkelerde benzer düşünen eğitimcilerin deneyimlerini Brezilya'ya adapte etmek isterken yaşadıklarından ders çıkararak, bu anlayışa oldukça erken ulaşmıştı.

Freire, Küba Okuryazarlık Kampanyası'nın mimarı Raúl Ferrer ile 1965'te Tahran'daki Okumaz-Yazmazlığa Karşı Dünya Konferansı'nda tanıştı. Ferrer ve Freire, 1979'da Nikaragua'daki Sandinista Devrimi'nde okuryazarlığın rolünü tartışmak için tekrar bir araya geldi.

Freire, bir yıldan kısa bir sürede 900 binden fazla insanı okuryazar yapan Küba Okuryazarlığı kampanyasını yirminci yüzyılın büyük eğitim

başarıları arasında görüyordu. Sandinista'nın Nikaragua'daki okuma yazma kampanyası hakkında da benzer şeyler söylemiştir.

Freire, Küba bağımsızlık lideri José Martí'yi yirminci yüzyılın en önemli devrimci düşünürlerinden biri olarak kabul ediyordu ve Fidel Castro ile Ernesto Che Guevara'nın sıkı bir hayranıydı. Başkan Hugo Chavez de Freire'nin büyük bir hayranıydı ve bana Freire'nin çalışmalarını Bolivarcı devrime taşıma arzusunun dile getirdi - ki bu görevde kısa ve mütevazı bir rol oynayabildim.

Freire'nin beklenmedik ölümünden bir hafta sonra, Küba'da Fidel Castro'nun eğitime yaptığı katkılardan dolayı kendisine büyük bir ödül sunacağı bir törene katılması planlanmıştı. Arkadaşlarına göre bu, Freire'nin hayatının en önemli ödülü olacaktı.

Kararlı Bir Marksist

Freire için kapitalizme meydan okumak acil ve baskın bir gerekliliktir. Sosyalist bir alternatif vizyonunun neye benzeyeceğine dair kesin açıklamalar getirmedir, ancak Freire'nin materyalist epistemolojiye bağlılığı sağlam ve derindi ve hayatı boyunca insanın failliğine ve dilin sarsılmaz toplumsallığına yönelik modernist bir inancı sürdürdü.

Freire kesinlikle Marksistti, ancak onun kullandığı dilpolitik manzarayı hiçbir zaman sıradan Marksist-Leninist bir dille ortaya koymadı. Örneğin, ne tüm değerlerin üretim alanında ortaya çıktığı konusunda vaaz verdi ne de okulların ana rolünün sermayenin temsilcilerine ve efendilerine hizmet etmek olduğuna inandı. Bununla birlikte, kapitalist eğitimi, egemen ve sömürücü bir toplumsal düzenin toplumsal ilişkilerini yeniden üreten bir şey olarak ve eğitim yoluyla "kişinin kaderini iyileştirme" tipik nostrumunun, insan dayanışmasını bireysel sıkı çalışma, ödül ve ilerleme gibi sahte anlatılara kanalize eden ideolojik bir örtü olduğunu gördü.

Freire müthiş bir filozoftu, ancak felsefeyi münferit düşünceler yerine özgürleştirici pedagojisini ilerletmek için kullandı. Freire'nin otoriter eğitim biçimlerinden kurtuluş vizyonu, Hegelci efendi ve köle diyalektiğinden alınmıştır; ezilenlerin kendi kendini dönüştürmesine ilişkin tanımı, Martin Buber ve Jean Paul Sartre'ın varoluşçuluğundan ilham almıştır; ve onun toplumsal ilişkilerin tarihselliği anlayışı, Karl Marx'ın tarihsel materyalizminden etkilenmiştir.

Freire'nin otantik eğitimin gerekli bir önkoşulu olarak sevgiye yaptığı vurgu, onun radikal Hıristiyan kurtuluş teolojisiyle olan kalıcı yakınlığının bir parçasıydı. Olinda ve Recife'nin Brezilyalı Roma Katolik Başpiskoposu olan Dom Hélder Câmara -Freire üzerinde derin bir etkiye sahipti- kurtuluş teolojisinin ruhunu birkaç kısa cümleyle ortaya koymuştur: "Yoksullara yemek verdiğimde bana bir aziz diyorlar. Fakirlerin neden yiyeceği yok diye sorduğumda bana komünist diyorlar."

Kendisi de bir Katolik olan Freire, "dindarlıkla" çok fazla ilgilenmiyordu, daha çok, eğitim sisteminin büyük kısmının hâlâ dini otoritelerin

Freire için kapitalizme meydan okumak acil ve baskın bir gerekliliktir. Sosyalist bir alternatif vizyonunun neye benzeyeceğine dair kesin açıklamalar getirmedir, ancak Freire'nin materyalist epistemolojiye bağlılığı sağlam ve derindi ve hayatı boyunca insanın failliğine ve dilin sarsılmaz toplumsallığına yönelik modernist bir inancı sürdürdü.

Bugün eğitim sistemlerimizde ihtiyaç duyulan şey, öğrencilerin daha geniş, daha karmaşık sosyopolitik bağlamlarda yaşanmış deneyimlerini anlamalarını sağlayan bir pedagojidir. Amerika Birleşik Devletleri ve Brezilya'daki kültür savaşları, en azından kısmen bunun ne anlama geleceğinden duyulan korkuyla ilgilidir: doğru ya da yanlış, öğrencileri feminist teorinin, eleştirel ırk teorisinin, dekolonyal teorinin ve diğer analiz dillerinin erdemlerini düşünmeye davet etmek aynı zamanda şu anlama gelir: İlk etapta bu perspektifleri mümkün kılan tarihsel deneyimler üzerine düşünmek...

kontrolü altında olduğu bir bölgede, özgürleştirilmiş bir kilise olasılığıyla ilgileniyordu. Freire, "peygamberce kilise" diye adlandırdığı şeyin hayalini kuruyordu: Kapitalist toplumun kurbanlarıyla dayanışma içinde olacak bir Kilise. Özgürlük Teolojisi'nin temel ilkesinin "yoksullar için seçenek" olduğunu sistemleştiren Gustavo Gutierrez'i, Freire'yi ortaya çıkarmakta olan radikal Hıristiyan doktrininin bazı temel unsurlarına açıklık getirmesi için davet etmeye yönlendiren bu vizyonu.

Günümüzde Freire

Kimileri onun bağlı olduğunu iddia etse de Freire halk eğitimi, yetişkin eğitimi, eğitimsel değişim, yaygın eğitim, ilerici eğitim veya Marksist pedagoji gibi eğitim içindeki birçok farklı hareket ve eğilimle özdeşleştirilmeye her zaman direndi. Bu akımlardan bazıları eninde sonunda eğitim politikasının önde gelenlerinin eline geçerken Freire'nin projesi kesinlikle *ezilenlerin pedagojisi* olarak kaldı.

Dünyamız, Freire'nin birçok anlamda engellemek için savaştığı bir dünyadır: problem tanımlama yoluyla öğrenmenin sonsuz kültür savaşlarına zemin kaybettiği; öğretmenlerin kanıta dayalı akıl yürüttükleri için eleştirildiği; Amerika Birleşik Devletleri'nin sömürgeci karışıklıklarının tarihine ve acımasız kölelik tarihine meydan okudukları için insanların cezalandırıldığı yer. Freire'nin talep ettiği cesur düşünce, günümüzün siyasi liderlerinin ve kamuya mal olmuş kişilerin çoğunun ahlaki korkaklığını daha da lanetli kılıyor.

Bugün eğitim sistemlerimizde ihtiyaç duyulan şey, öğrencilerin daha geniş, daha karmaşık sosyopolitik bağlamlarda yaşanmış deneyimlerini anlamalarını sağlayan bir pedagojidir. Amerika Birleşik Devletleri ve Brezilya'daki kültür savaşları, en azından kısmen bunun ne anlama geleceğinden duyulan korkuyla ilgilidir: doğru ya da yanlış, öğrencileri feminist teorinin, eleştirel ırk teorisinin, dekolonyal teorinin ve diğer analiz dillerinin erdemlerini düşünmeye davet etmek aynı zamanda şu anlama gelir: İlk etapta bu perspektifleri mümkün kılan tarihsel deneyimler üzerine düşünmek...

Kökünde, ister Brezilya'da ister Batı'da olsun, sağ, kendileri korktukları için büyük bir beyin yıkama komplosu korkusunu körüklemektedir. Muhafazakarlar, okullarımızı rekabetçi "dünya görüşleri" empoze etmek için Darwinci mücadelenin bir yeri olarak tasavvur ederek, Freire'nin anlamamıza yardımcı olduğu şeyi rahatlıkla unutturmaya çalışıyorlar: eğitim sadece statik dünya görüşleri hakkında değil, aynı zamanda potansiyel olarak dünyayı değiştirmekle ilgilidir. Veya Freire'nin dediği gibi: "Dünyayı okumak, sözcüğü okumaktan önce gelir".